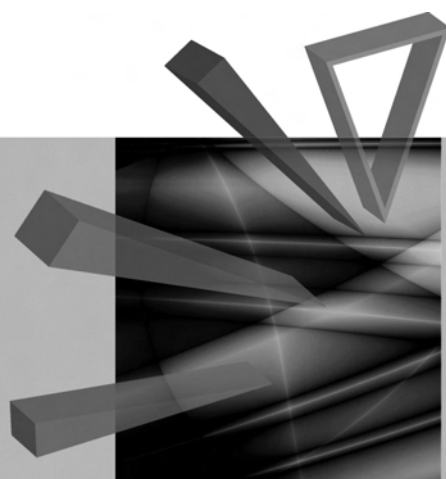

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

244

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Andrzej Raszkowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Piotr Bury, Beata Filipiak, Tadeusz Grabiński, Anna Malina, Danuta Stawasz,
Edward Stawasz, Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Aleksandra Śliwka

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon,
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-229-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Klasyfikacja dynamiczna europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na poziom identyfikatorów innowacyjności typu Output	15
Marek Szajt: Zmiana pozycji innowacyjnej regionów w rozszerzającej się Unii Europejskiej	29
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innowacyjność a rozwój regionalny – model miękki	39
Katarzyna Widera: Analiza porównawcza poziomu innowacyjności regionów	48
Elżbieta Sobczak: Statystyczna analiza pracujących według intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	56
Malgorzata Markowska: Klasyfikacja unijnych regionów ze względu na dynamikę charakterystyk innowacyjności (w zakresie Output)	66
Dariusz Głuszczyk: Regionalny system innowacji – ujęcie definicyjne i modelowe (dyskusje na gruncie teorii).....	81
Andrzej Sztando: Ocena systemów wdrażania regionalnych strategii innowacji – raport z badań.....	90
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: Ocena pozycji polskich regionów ze względu na inteligentną specjalizację w europejskiej przestrzeni z wykorzystaniem klasyfikacji rozmytej.....	102
Anna Beata Kawka: Wpływ jakości kapitału ludzkiego na rozwój regionalny	114
Iwona Skrodzka: Kapitał intelektualny a poziom rozwoju gospodarczego polskich województw – model miękki	124
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regionalne zróżnicowanie kapitału intelektualnego przedsiębiorstw w Polsce	136
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: Rola ekoinnowacji w procesie zrównoważonego rozwoju regionu	147
Katarzyna Szymańska: Innowacyjność regionu jako narzędzie kształtujące kulturę organizacyjną MSP.....	158
Łukasz Mamica: Wzornictwo przemysłowe jako sektor przemysłów kreatywnych.....	168
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Łańcuchy dostaw w kształtowaniu innowacyjności regionów Polski zachodniej.....	178
Patrycja Zwiech: Znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju województwa zachodniopomorskiego.....	190

Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Wsparcie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju województwa łódzkiego.....	201
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Instrumenty finansowe wspierające innowacyjność przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego w świetle badań empirycznych.....	211
Marek Obrębalski: Współczesne problemy polityki regionalnej Unii Europejskiej i Polski.....	218
Bogdan Leszkiewicz: Strategie Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej.....	228
Tomasz Dorożyński: Polityka spójności Unii Europejskiej a gospodarka lokalna i regionalna.....	236
Ewa Kusideł: Wpływ polityki spójności na konwergencję wewnętrzną w Polsce.....	246
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Analiza porównawcza województw Polski ze względu na wykorzystanie środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2007–2010.....	257
Mariusz Wiśniewski: Regionalne zróżnicowanie absorpcji unijnego wsparcia dla polskiej wsi.....	266
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE i JASPERS na rzecz wzrostu gospodarczego.....	278
Alojzy Zalewski: Rynkowe uwarunkowania konkurencji terytorialnej w świetle inwestycji rzeczowych.....	290
Małgorzata Leśniak-Johann: Uwarunkowania konkurencji i współpracy w kontekście rozwoju turystyki na pograniczu dolnośląsko-saksońskim. Zarys problemu.....	300
Emilia Bogacka: Współpraca w zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze nadgranicznym Polski z Niemcami.....	312
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Karkonoskie parki narodowe (Karkonoski Park Narodowy i Krkonošský Národní Park) a rozwój transgranicznej przestrzeni regionalnej.....	321
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Analiza porównawcza sytuacji makroekonomicznej Polski i krajów ościennych w okresie 20 lat przemian gospodarczych.....	330
Zbigniew Piepiora: Występowanie katastrof naturalnych w Europie i międzynarodowa współpraca w zakresie przeciwdziałania ich skutkom.....	342
Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju regionów basenu Morza Śródziemnego.....	357
Adam Dąbrowski: Globalizacja a regionalizm.....	366
Krzysztof Malik: Wybrane metody oceny polityki rozwoju regionu.....	374
Dorota Rynio: Regiony problemowe wobec nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce.....	394

Piotr Rzeńca: Parki tematyczne jako czynnik rozwoju gospodarki. Identyfikacja zjawiska.....	405
Renata Lisowska: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionach zmarginalizowanych na przykładzie województwa łódzkiego.....	416
Aleksandra Koźlak: Transport jako czynnik rozwoju regionalnego	425
Adam Przybyłowski: Inwestycje transportowe w województwie dolnośląskim w aspekcie realizacji strategii zrównoważonego rozwoju	435
Paweł Andrzejczyk: Znaczenie logistyki zwrotnej dla zrównoważonego rozwoju regionu	450
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Wojewódzkie planowanie przestrzenne – istota, możliwości i ograniczenia.....	460
Andrzej Raszkowski: Wybrane aspekty orientacji marketingowej jednostek terytorialnych.....	470
Krzysztof Wiktorowski: Tożsamość regionalna i lokalna jako element zrównoważonego rozwoju regionu zachodniopomorskiego	480
Jan Polski: Efekty zewnętrzne w marketingu urbanistycznym	491
Danuta Stawasz: Regionalne zróżnicowania rozwoju polskich regionów po 10 latach funkcjonowania samorządu terytorialnego	501
Beata Bal-Domańska: Klasyfikacja podregionów Polski szczebla NUTS-3 ze względu na poziom rozwoju gospodarczego	509
Łukasz Mach: Zastosowanie metod wielowymiarowej analizy do oceny potencjału rozwojowego regionów.....	520
Grażyna Karmowska: Porównanie rozwoju subregionów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999–2007	530
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stymulowanie zrównoważonego rozwoju w regionie zachodniopomorskim przy wykorzystaniu dobrych praktyk.....	542
Maria Kola-Bezka: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionu w świetle wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	552
Joanna Kosmaczewska: Przedsiębiorczość jako stymulanta turystycznego rozwoju obszarów wiejskich.....	563
Sandra Misiak: Aktywność zawodowa kobiet w województwie zachodniopomorskim	573
Agnieszka Skowronek-Grądział: Analiza porównawcza obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska	582
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analiza zróżnicowania przestrzennego wydatków na usługi z zakresu oświaty i wychowania w Polsce	594
Anna Majchrzak: Ocena sytuacji finansowej powiatów województwa wielkopolskiego z wykorzystaniem metody Warda	602
Marian Maciejuk: Struktura pomocy publicznej dla przedsiębiorców w Polsce w latach 2006-2009	612

Tomasz Kołakowski: Pomoc publiczna udzielona przez dolnośląskie samorządy podmiotom gospodarczym – dynamika i rodzaje wsparcia.....	623
Andrzej Wasiak: Restrukturyzacja w PKP na przykładzie PKP Energetyka SA	636
Monika Murzyn-Kupisz: Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego a efekty mnożnikowe w gospodarce lokalnej i regionalnej.....	645
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Wykorzystanie wielowymiarowej analizy dyskryminacyjnej do grupowania wspólnot mieszkaniowych	658
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Działalność eksportowa spółek z udziałem kapitału zagranicznego – regionalne zróżnicowania w Polsce.....	668

Summaries

Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Dynamic classification of the European regional space regarding the level of Output innovation identifiers	28
Marek Szajt: Change in the innovative position of regions in the enlarging European Union.....	38
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innovation and regional development – the soft model	47
Katarzyna Widera: Comparative analysis of the level of innovation in regions.....	55
Elżbieta Sobczak: Statistical analysis of workforce by the intensity of R&D activity in EU countries	65
Malgorzata Markowska: EU regions classification by the dynamics of innovation characteristics (regarding Output)	80
Dariusz Głuszczyk: Regional innovation system – the definitive and the model approach (theoretical discussions).....	89
Andrzej Sztando: Assessment of the regional innovation strategies implementation systems – a study report.....	101
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: The assessment of Polish regions with regard to smart specialization in European space applying fuzzy classification.....	113
Anna Beata Kawka: The influence of human capital quality on regional development.....	123
Iwona Skrodzka: Intellectual capital influence and the level of economic development in Polish regions – the soft model.....	135
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regional differentiation of enterprise intellectual capital in Poland.....	146
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: The role of eco-innovation in the process of sustainable development of a region.....	157

Katarzyna Szymańska: Region innovativeness as a tool shaping the organisational culture of SMEs.....	167
Lukasz Mamica: Industrial design as a sector of creative industries.....	177
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Supply chain in shaping the innovativeness of Western Poland regions	189
Patrycja Zwiech: The importance of human capital in the development of West Pomeranian Voivodeship	200
Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Support for the innovativeness of small and medium-sized enterprises in the development of Łódź Voivodeship.....	210
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Financial instruments supporting the innovativeness of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship in the light of empirical research	217
Marek Obrębalski: Contemporary problems of the regional policy of the European Union and Poland	227
Bogdan Leszkiewicz: Strategies of the European Union regional policy	235
Tomasz Dorożyński: The role of EU cohesion policy in regional and local economy.....	245
Ewa Kusidel: The impact of the cohesion policy on the internal convergence in Poland	256
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Comparative analysis of Polish Nuts 2 level regions from the point of view of the level of using European funds from the European Regional Development Fund for the period between January 2007 and June 2010	265
Mariusz Wiśniewski: Regional diversification of EU support absorption for Polish rural areas.....	277
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE and JASPERS for economic growth.....	289
Alojzy Zalewski: Market determinants of territorial competition in the light of material investments.....	299
Małgorzata Leśniak-Johann: Conditions of the cooperation and competition in tourism in Saxony–Lower Silesian borderland. Selected problems.....	311
Emilia Bogacka: Cooperation in the area of public safety in the Poland–Germany borderland.....	320
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Giant Mountains national parks (KPN and KRNAP) and the development of cross-border regional space	329
Anna Malina, Dorota Mierzwa: A comparative analysis of macroeconomic situation in Poland and neighbouring countries in the 20-year period of structural changes	341
Zbigniew Piepiora: The occurrence of natural disasters in Europe and the international cooperation in the field of counteracting their results	356

Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Determinants of social and economic development of the Mediterranean basin regions.....	365
Adam Dąbrowski: Globalization and regionalization.....	373
Krzysztof Malik: Chosen methods of regional development policy evaluation	393
Dorota Rynio: Problem regions in the face of a new paradigm of the regional policy in Poland	404
Piotr Rzeńca: Theme parks as a factor in the development of economy. An identification of the phenomenon	415
Renata Lisowska: The determinants of SME growth in marginalized regions illustrated with the example of Łódź Voivodeship	424
Aleksandra Koźlak: Transport as a factor of regional development	434
Adam Przybyłowski: Transport investments in Lower Silesian Voivodeship in the context of sustainable development strategy	449
Paweł Andrzejczyk: The significance of reverse logistics for balanced region development.....	459
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Voivodeship spatial planning – the essence, opportunities and constraints	469
Andrzej Raszkowski: Selected aspects of the marketing orientation of territorial units	479
Krzysztof Wiktorowski: Regional and local identity as an element of sustainable development of the West Pomeranian region.....	490
Jan Polski: External effects in urban marketing.....	500
Danuta Stawasz: Regional differences in the development of Polish regions after the establishment of territorial self-government	508
Beata Bal-Domańska: Classification of Polish sub-regions (NUTS-3) by economic development level	519
Łukasz Mach: Application of the methods of multidimensional comparative analysis as a basis for parameters assignment of development potential of regions.....	529
Grażyna Karmowska: A comparison of the development of the subregions of West Pomeranian Voivodeship in 1999-2007.....	541
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stimulating sustainable development in West Pomeranian Voivodeship by using good practices.....	551
Maria Kola-Bezka: Entrepreneurship as a factor of regional development on the basis of the survey results of the residents of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship	562
Joanna Kosmaczewska: Entrepreneurship as a stimulus to tourism development in rural areas	572
Sandra Misiak: Professional activity of women in West Pomeranian Voivodeship.....	581
Agnieszka Skowronek-Grądział: A comparative analysis of rural areas in the field of environment protection infrastructure	593

Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analysis of spatial differentiation of expenditure on education in Poland.....	601
Anna Majchrzak: Financial standing of counties in Greater Poland Voivodeship assessed with Ward's method.....	611
Marian Maciejuk: The structure of public aid for entrepreneurs in Poland in the period 2006-2009.....	622
Tomasz Kołakowski: Public aid granted to economic entities by Lower Silesian self-governments – dynamics and types of support.....	635
Andrzej Wasiak: Restructuring in PKP illustrated by the case of PKP Energetyka SA.....	644
Monika Murzyn-Kupisz: Activities aimed at preservation of cultural heritage and multiplier effects in the local and regional economy.....	657
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Using the multidimensional discriminant analysis for grouping housing cooperatives.....	667
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Export activity of companies with foreign capital – regional differences in Poland.....	677

Alojzy Zalewski

Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie

RYNKOWE UWARUNKOWANIA KONKURENCJI TERYTORIALNEJ W ŚWIELE INWESTYCJI RZECZOWYCH

Streszczenie: W opracowaniu analizowany jest rynek inwestycji rzeczowych w celu oceny jego oddziaływania na odbywającą się na nim konkurencję terytorialną i jej efektywność. Analiza ta objęła również wpływ decyzji inwestycyjnych firm na kształtowanie się struktury branżowej i przestrzennej tego rynku. Wykazano, że rynek ten ma różne wady, które zniekształcają mechanizm konkurencji terytorialnej, a niezależność podaży inwestycji od popytu na nie czyni go rynkiem inwestora, generującym nadmierną i kosztowną konkurencję o inwestycje w postaci gry o sumie zerowej i o sumie ujemnej. Nie sprzyja on twórczej rywalizacji przynoszącej korzyści gospodarce i społeczeństwu.

Słowa kluczowe: rynek inwestycyjny, konkurencja terytorialna, jednostka terytorialna, mechanizm konkurencji, rynek inwestora.

1. Wstęp

Jednostki terytorialne (miasta, regiony, kraje) konkurują ze sobą o pozyskanie inwestorów, turystów, wielkich imprez sportowych i artystycznych oraz innych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego. Konkurencja ta odbywa się na rynkach: inwestycji rzeczowych, turystycznym, imprez sportowych i artystycznych itp. Rynki te różnią się charakterem i strukturą, od której zależą mechanizmy konkurencji i jej efektywność. Konkurencja ta przybiera różne oblicza, skutkujące pozytywnymi lub negatywnymi efektami. Charakter tych efektów zależy w znacznym stopniu od struktury rynku, na którym odbywa się konkurencja terytorialna, oraz od zastosowanych instrumentów konkurencji i od racjonalności strategii konkurencji realizowanych przez jednostki terytorialne.

Inwestycje rzeczowe są najważniejszym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego. Z tego względu są dobrem powszechnie pożądanym przez jednostki terytorialne i przedmiotem konkurencji między nimi. W związku z tym analiza konkurencji terytorialnej przeprowadzona zostanie na przykładzie inwestycji rzeczowych. Rynek tych inwestycji ma swoją specyfikę, różniącą go zasadniczo od innych rynków, która kształtuje mechanizm konkurencji i jej efektywność. Problematyka ta nie

była, o ile wiadomo, przedmiotem szerszego zainteresowania. Celowe wydaje się więc podjęcie analizy rynku inwestycji rzeczowych i oceny jego wpływu na konkurencję terytorialną.

Punktem wyjścia poniższych rozważań jest analiza struktury rynku inwestycyjnego oraz decyzji inwestycyjnych firm na kształtowanie się jego struktury branżowej i przestrzennej. Na jej podstawie podjęta zostanie próba oceny oddziaływania tego rynku na mechanizm konkurencji terytorialnej i jej efektywność.

2. Rynek inwestycji rzeczowych i jego specyfika

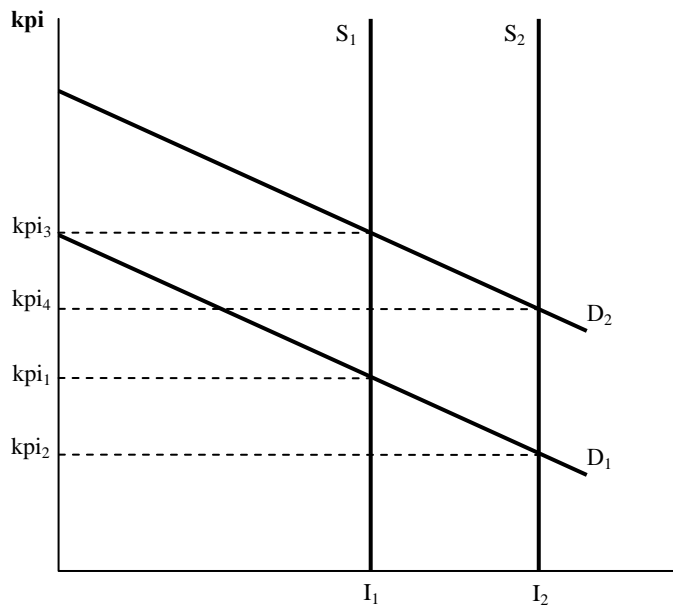
Rynek inwestycji rzeczowych wydaje się na pierwszy rzut oka podobny do rynku konkurencji doskonałej, ponieważ występuje na nim zarówno po stronie popytu, jak i po stronie podaży wiele podmiotów. Korzystając z tego podobieństwa, można stwierdzić, że funkcje sprzedawców pełnią inwestorzy, a funkcję nabywców jednostki terytorialne, które starają się pozyskać inwestorów na swój teren atrakcyjnością ofert lokalizacyjnych. Jednakże podobieństwo to ogranicza się tylko do liczebności podmiotów uczestniczących na tym rynku. Różni się on bowiem zasadniczo od rynku towarowego. Różnice te ilustruje rys. 1.

Rysunek 1 jest ilustracją graficzną specyfiki rynku, na którym występuje konkurencja między jednostkami terytorialnymi o inwestycje. Popyt na nie zależy od kosztu pozyskania inwestycji (k_{pi}), który można traktować jako cenę płaconą inwestorowi za wybór danej lokalizacji, czyli są to korzyści lokalizacji dla inwestora. Występuje tutaj wyraźne podobieństwo do rynku towarowego: odwrotna zależność popytu od ceny. Natomiast decyzje inwestycyjne firm tworzą podaż inwestycji, która nie zależy od popytu na nie i kosztu ich pozyskania, lecz od liczby efektywnych zastosowań kapitału, tj. od liczby i wartości opłacalnych projektów inwestycyjnych w gospodarce. W wyniku tego podaż inwestycji w okresie krótkim jest stała, a w okresie dłuższym kształtuje się pod wpływem zmian koniunktury gospodarczej: w okresach ekspansji rośnie np. z S_1 do S_2 , a w okresach recesji spada np. z S_2 do S_1 .

Koszt pozyskania inwestycji w okresach ekspansji zmniejsza się z k_{pi_1} do k_{pi_2} , ponieważ w gospodarce realizowana jest większa liczba projektów inwestycyjnych, w okresach zaś recesji występuje tendencja odwrotna.

Wzrost popytu na inwestycje ze strony jednostek terytorialnych z D_1 do D_2 powoduje zwiększenie kosztu pozyskania inwestycji z k_{pi_1} do k_{pi_3} . W tej sytuacji nawet zwiększenie podaży inwestycji z S_1 do S_2 nie jest w stanie zniwelować wzrostu kosztu pozyskania inwestycji: $k_{pi_4} > k_{pi_1}$.

Niezależność podaży inwestycji od popytu na nie i od korzyści lokalizacyjnych (k_{pi}) sprawia, że konkurencja na tym rynku występuje jedynie po stronie popytu, a tworzą ją jednostki terytorialne. Natomiast po stronie podaży konkurencja między inwestorami nie wstępuje, ponieważ liczba projektów inwestycyjnych jest znacznie mniejsza od liczby ich potencjalnych lokalizacji. Jest to więc rynek ułomny, pozbawiony mechanizmu dostosowującego poziom i strukturę podaży inwestycji do popy-

Rys. 1. Kształtowanie się popytu i podaży inwestycji rzeczowych

Źródło: opracowanie własne.

tu na nie. Ta ułomność rynku inwestycyjnego jest zasadniczą cechą różniącą go od rynku towarowego i określającą jego specyfikę. Z nią wiąże się również dominująca pozycja inwestorów na tym rynku: jest to bowiem rynek inwestora, będący odpowiednikiem rynku producenta na rynku towarowym w warunkach niedoboru towarów. Na rynku konkurencji terytorialnej występuje niedobór inwestycji w stosunku do popytu na nie ze strony jednostek terytorialnych. Niedobór ten nie zostanie zlikwidowany w wyniku wzrostu popytu i korzyści lokalizacji inwestycji. Mimo formalnego zrównania się popytu z podażą w punktach: (kpi_1, I_1) , (kpi_2, I_2) , (kpi_3, I_1) i (kpi_4, I_2) , będzie występował niezaspokojony popyt jednostek terytorialnych na inwestycje. Ta permanentna nadwyżka popytu nad podażą na rynku inwestycji rzeczowych jest główną przyczyną jego nieefektywności.

Reasumując należy stwierdzić, że rynek inwestycyjny, na którym odbywa się konkurencja terytorialna, ma swoją specyfikę determinowaną przez:

- niezależność podaży inwestycji od popytu na nie ze strony jednostek terytorialnych i oferowanych przez nie korzyści lokalizacji,
- permanentną nadwyżkę popytu nad podażą inwestycji,
- brak mechanizmu dostosowującego poziom i strukturę inwestycji do popytu na nie,
- dominującą pozycję inwestora na tym rynku,
- brak rywalizacji inwestorów o wybór lokalizacji inwestycji.

Powyższa specyfika rynku inwestycji rzeczowych określa jego charakter jako rynku inwestora, który można zaliczyć do kategorii rynków niekompletnych, ponieważ alokuje inwestycje jedynie w wybranych jednostkach terytorialnych. Specyfika tego rynku wywiera niekorzystny wpływ zarówno na mechanizm występującej na nim konkurencji, jak i jej efektywność.

3. Decyzje inwestycyjne firm a struktura branżowa i przestrzenna inwestycji

Dla pogłębienia analizy rynku konkurencji terytorialnej niezbędne jest bliższe przyjrzenie się decyzjom inwestycyjnym firm, które kształtują strukturę branżową i przestrzenną inwestycji, a w rezultacie strukturę rynku inwestycyjnego i mechanizm występującej na nim konkurencji terytorialnej.

Proces podejmowania decyzji inwestycyjnych przez firmy opiera się na pogłębionych studiach możliwości inwestycyjnych i wykonalności inwestycji, w toku których poszukuje się odpowiedzi na następujące pytania: Co produkować? Ile produkować? Jak produkować? Gdzie produkować?

Analiza możliwości inwestycyjnych powinna dać odpowiedź na pierwsze pytanie. W jej wyniku inwestor dokonuje wyboru (na podstawie przewidywanej stopy zysku w różnych rodzajach działalności gospodarczej) najbardziej opłacalnego rodzaju produkcji lub usług oraz określa jej wielkość na podstawie analizy chłonności danego rynku. Odpowiedź na pytanie trzecie (jak produkować?) umożliwia wybór technologii produkcji. Natomiast dopiero odpowiedź na pytanie czwarte (gdzie produkować?) dotyczy wyboru lokalizacji inwestycji, który jest dokonywany na podstawie kryterium minimalizacji łącznych kosztów produkcji i dystrybucji [Stoner, Freeman i Gilbert 1999, s. 571].

Odpowiedzi inwestorów na pierwsze pytanie (co produkować?) określają strukturę branżową inwestycji, a odpowiedzi na pytanie czwarte (gdzie produkować?) ich strukturę przestrzenną, czyli rozmieszczenie inwestycji w przestrzeni.

Każdy rodzaj działalności ma swoją specyfikę wyrażającą się w strukturze wykorzystywanych czynników produkcji. Jedne rodzaje produkcji są terenochłonne, inne są pracochłonne, kapitałochłonne, materiałochłonne, a jeszcze inne wiedzochłonne. To zróżnicowanie struktury wykorzystywanych czynników produkcji w różnych rodzajach działalności sprawia, że mają one odmienne wymagania lokalizacyjne.

Preferowane są lokalizacje, które zapewniają najniższe koszty dominującego (mającego w nich największy udział) czynnika produkcji, np. dla produkcji pracochłonnej najkorzystniejsza jest lokalizacja na terenach o najniższych kosztach pracy, produkcja materiałochłonna wykazuje tendencje do lokalizacji w pobliżu źródeł surowca, a produkcja wiedzochłonna w pobliżu ośrodków naukowych i badawczo-rozwojowych. Można więc powiedzieć, że różne rodzaje działalności gospodarczej wykazują zróżnicowane orientacje lokalizacyjne. Z tego wynika, że wybory rodzajów produkcji i usług dokonywane przez inwestorów mają wpływ nie tylko na strukturę

ture branżową realizowanych inwestycji, ale i na ich rozmieszczenie. W wyniku zróżnicowania poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej i ich wymagań lokalizacyjnych tworzą się branżowe rynki inwestycyjne o różnych skalach przestrzennych: od lokalnej do globalnej.

Na lokalizację inwestycji istotny wpływ wywiera przestrzenne zróżnicowanie warunków gospodarowania, które wyraża się zróżnicowaniem: warunków naturalnych, popytu i podaży, kosztów produkcji (kapitału, pracy, wiedzy technicznej), korzyści skali i aglomeracji oraz kosztów transportu [Domański 2002, s. 22–40]. Oprócz kosztów czynników produkcji alternatywnych lokalizacji należy również uwzględniać koszty zakupu gruntów, przygotowania i uzbrojenia terenów, koszty usług infrastrukturalnych oraz nakłady na ochronę środowiska [Behrens i Hawranek 1993, s. 188–197].

Te tradycyjne kryteria wyboru lokalizacji ulegają istotnym zmianom pod wpływem postępu naukowo-technicznego w produkcji i transporcie oraz telekomunikacji, elektronice i informatyce, który przyczynił się do zmniejszenia materiałochłonności, energochłonności i pracochłonności produkcji, a w rezultacie do znacznego zmniejszenia zależności lokalizacji produkcji od miejsc występowania tych zasobów. Na osłabienie tradycyjnych czynników lokalizacji wpływa również globalizacja gospodarki, która umożliwia wybór lokalizacji produkcji w skali światowej w miejscach występowania zasobów gospodarczych (surowców, materiałów, źródeł energii i pracy) zapewniających najwyższą efektywność. Wskutek tego nasila się i zaostrza konkurencja jednostek terytorialnych o pozyskanie kapitału.

Duży wpływ na zmianę czynników lokalizacji miało odejście od systemu produkcji masowej, zwanego fordyzmem, do systemu elastycznej specjalizacji, określanej również jako postfordyzm. „Główną cechą nowego systemu techniczno-ekonomicznego (opartego głównie na technologiach informacyjnych) jest elastyczność, która wynika z możliwości programowania pracy maszyn i urządzeń bazujących na wspomnianych technologiach. Daje to możliwość szybkiego przestawienia na inne parametry lub rodzaje produkcji, dzięki czemu powstają znaczne korzyści z wytwarzania produktów w szerszym asortymencie oraz lepiej dostosowanych do potrzeb i wymagań użytkowników. Dzięki zastosowaniu oprogramowanych i zautomatyzowanych urządzeń możliwe jest zmniejszenie skali produkcji (skrócenie serii produkcyjnych) oraz zwiększenie różnorodności produktów bez podniesienia jednostkowych kosztów wytwarzania” [Zorska 1998, s. 25].

Elastyczność to nie tylko umiejętność dostosowywania się do poszczególnych rynków, lecz również sposób redukcji kosztów przez globalne podejście do lokalizacji [Jewtuchowicz 2005, s. 25]. Elastyczność w tym przypadku oznacza nie tylko lokalizację w wielu miejscach, lecz także zdolność do przemieszczania działalności z jednego miejsca do drugiego [Yip 1996, s. 145]. Dotyczy to wszystkich ogniw łańcucha wartości dodanej, które mogą być umieszczone w różnych krajach [Porter 2001, s. 393–397].

System elastycznej specjalizacji powoduje dużą zmienność czynników lokalizacji, a wraz z nią zwiększającą się niepewność, czy uda się utrzymać w dłuższym okresie nowo pozyskane firmy na terenie jednostki terytorialnej. Szczególnymi wymaganiami w tym zakresie charakteryzują się firmy globalne, mające swoje liczne oddziały i filie rozmieszczone w wielu krajach świata.

Zmiana czynników lokalizacji działalności gospodarczej spowodowała, że atrakcyjne dla inwestorów stały się miejsca i regiony o dobrze rozwiniętej sieci placówek naukowo-badawczych oraz instytucji wspierania przedsiębiorczości, dobrze skomunikowane z otoczeniem globalnym, zamieszkiwane przez wysoko wykwalifikowanych pracowników, elastyczne i stwarzające dobre warunki do życia, pracy i wypoczynku [Gorzela 2001, s. 6].

Tradycyjne i współczesne czynniki lokalizacji tworzą złożony i zróżnicowany zbiór wymagań lokalizacyjnych firm, z którego inwestorzy mogą wybierać określony zestaw czynników lokalizacji najlepiej odpowiadających charakterowi prowadzonej lub zamierzonej przez nich działalności. W rzeczywistości jednak inwestorzy najpierw formułują wymagania lokalizacyjne planowanej inwestycji, a na ich podstawie określają kryteria wyboru lokalizacji, następnie zaś poszukują miejsca w przestrzeni najlepiej spełniającego te kryteria. Wybór ten jest dokonywany w trzech następujących po sobie etapach:

1. Na podstawie analizy międzyregionalnego zróżnicowania warunków gospodarowania dokonuje się wyboru regionu, w którym zostanie zlokalizowana planowana inwestycja.

2. W wybranym regionie analizuje się zróżnicowanie lokalnych warunków gospodarowania w celu dokonania wyboru lokalnej jednostki terytorialnej spełniającej w największym stopniu wymagania lokalizacyjne danej inwestycji.

3. W wybranej jednostce osadniczej poszukuje się najbardziej odpowiedniego miejsca lokalizacji inwestycji [Blair 1991, s. 41–50].

Zasadniczym problemem dla inwestorów jest optymalne połączenie wymagań lokalizacyjnych z walorami lokalizacji, od którego zależą uzyskiwane wyniki finansowe. W całkiem odmiennej sytuacji znajdują się jednostki terytorialne starające się o pozyskanie inwestycji. Muszą one dostosowywać się do wymagań lokalizacyjnych formułowanych przez inwestorów. Nie jest to sprawa prosta, ponieważ poszczególne jednostki terytorialne dysponują zróżnicowanymi walorami lokalizacyjnymi, które zostały ukształtowane w procesie dotychczasowego ich rozwoju. Zalicza się do nich nie tylko naturalne (stworzone przez naturę) walory użytkowe, ale i walory stworzone przez człowieka (obiekty produkcyjne i usługowe, infrastruktura gospodarcza i społeczna itp.), a także jakość siły roboczej, kulturę i tradycję danego terenu, atrakcyjność miejsca przebywania (kultura i tradycje mieszkańców, urządzenia sportowe, rekreacyjne, hotele i ich standard, obiekty turystyczne i wypoczynkowe itp.) oraz stan środowiska [Trojanek 1994, s. 50]. To zróżnicowanie walorów użytkowych występujące w różnych jednostkach osadniczych sprawia, że zróżnicowana jest również ich atrakcyjność lokalizacyjna. W związku z tym władze tych jednostek

muszą najpierw ocenić lokalne walory lokalizacyjne, aby odpowiedzieć na pytanie, dla jakich rodzajów działalności stwarzają one korzystne i konkurencyjne warunki gospodarowania. Jest to warunek konieczny skutecznego konkurowania o pozyskanie inwestorów. Jego spełnienie nie jest jednak łatwe, ponieważ oprócz znajomości czynników lokalizacji różnych rodzajów działalności i formułowanych na ich podstawie wymagań lokalizacyjnych firm niezbędna jest rozległa wiedza o tendencjach rozwoju gospodarki krajowej i światowej, a w jej ramach o perspektywach rozwoju poszczególnych sektorów i branż. Szczególnie trudne jest określenie pozycji konkurencyjnej danej jednostki terytorialnej spośród stale zwiększającej się liczby jej konkurentów w wyniku globalizacji gospodarki.

Istniejące walory lokalizacyjne jednostek terytorialnych określają występujące w nich warunki gospodarowania i ich przydatność do prowadzenia różnych rodzajów działalności, czyli atrakcyjność lokalizacyjną. Tę atrakcyjność można w różny sposób kształtować i dzięki temu wpływać na konkurencyjność jednostek terytorialnych i na zwiększenie możliwości ich rozwoju. W tym celu stosuje się różne instrumenty pobudzania aktywności gospodarczej na ich terenie. Problemem jest jednak dobór tych instrumentów i przedsięwzięć, aby ich wykorzystanie przynosiło korzyści ludności i gospodarce lokalnej, a nie tylko pojedynczym inwestorom, co w warunkach omówionych ułomności rynku inwestycyjnego nie jest sprawą prostą.

Konkurencja jednostek terytorialnych o inwestycje odbywa się na wielu branżowych rynkach inwestycyjnych, charakteryzujących się wyżej omówioną specyfiką, która zapewnia inwestorom wyjątkowo uprzywilejowaną pozycję. Dzięki niej mają możliwość uzyskiwania dodatkowych korzyści lokalizacyjnych, mających często znaczny wpływ na wybór określonej lokalizacji inwestycji. Taka pozycja inwestora na rynku inwestycji rzeczowych wpływa niekorzystnie na efektywność konkurencji terytorialnej. Konkurencja ta powinna bowiem przyczyniać się do poprawy efektywności gospodarki poprzez lepsze wykorzystanie miejscowych zasobów, rozbudowę i modernizację infrastruktury oraz tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Rzeczywistość odbiega jednak znacznie od pożądanego modelu oddziaływań konkurencji terytorialnej na efektywność gospodarki.

4. Rynek inwestora a mechanizm konkurencji terytorialnej i jej efektywność

Mechanizm konkurencji wyraża dwukierunkowe zależności między danym podmiotem a jego konkurentami, rodzące się na gruncie rozbieżnych interesów i ujawniające się poprzez podejmowanie różnorodnych przedsięwzięć prowadzących do osiągnięcia zamierzonych efektów rynkowych [Taranko 2010, s. 32], którymi w przypadku konkurencji terytorialnej są pozyskani inwestorzy. Przedsięwzięcia te można podzielić na dwie grupy: pierwsze skierowane wyłącznie do inwestorów, drugie zaś do wszystkich podmiotów gospodarki lokalnej. Pierwsza grupa obejmuje różne instrumenty finansowe obniżające koszty i zwiększające dochody inwestora; należą do

nich okresowe zwolnienia podatkowe, ulgi i upusty cenowe, gwarancje kredytowe oraz infrastrukturalne zagospodarowanie działek budowlanych. Te instrumenty są określonymi formami subsydiowania inwestorów. Druga grupa przedsięwzięć obejmuje rozbudowę i modernizację infrastruktury oraz tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, które przyczyniają się do poprawy efektywności gospodarowania i zwiększenia konkurencyjności jednostek terytorialnych.

Rynek inwestora ze swoimi licznymi wadami, głównie na skutek braku zależności podaży inwestycji od popytu na nie ze strony jednostek terytorialnych, nie jest efektywnym mechanizmem przestrzennej alokacji inwestycji, dominująca pozycja inwestora na tym rynku pogarsza jeszcze ten stan rzeczy. W rezultacie mechanizm konkurencji terytorialnej ulega degeneracji. Polega ona na tym, że jednostki terytorialne prześcigają się w oferowaniu inwestorom dodatkowych korzyści finansowych. Inwestorzy ze swej strony stymulują ten proces uzyskiwania dodatkowych korzyści finansowych. Inwestor wybiera kilka docelowych lokalizacji, spełniających wymagania lokalizacyjne planowanego przedsięwzięcia inwestycyjnego, uruchamia proces licytacji między wybranymi jednostkami terytorialnymi i wybiera tę, która zaoferuje najwięcej. W tym wyludzaniu dodatkowych korzyści finansowych korporacje transnarodowe są bardziej skuteczne od przedsiębiorstw lokalnych [Turok 2006, s. 84]. Taki mechanizm podejmowania decyzji lokalizacyjnych przez inwestorów czyni rynek inwestycyjny nieefektywnym, ponieważ konkurencja na nim przynosi korzyści głównie inwestorom, często kosztem otoczenia społeczno-gospodarczego, bliższego i dalszego. Nie wszystkie jednak rodzaje konkurencji terytorialnej mają charakter destrukcyjny, istnieją również instrumenty twórczej konkurencji terytorialnej, przynoszące korzyści systemowe gospodarce i społeczeństwu. W zależności od rodzaju stosowanych instrumentów konkurencja terytorialna przybiera różne oblicza: gry o sumie zerowej, gry o sumie ujemnej i gry o sumie dodatniej.

Konkurencja dająca w wyniku sumę zero polega na tym, że jedne jednostki terytorialne uzyskują korzyści kosztem innych, z których przedsiębiorstwa przenoszą się do tych pierwszych. Przyjmuje się przy tym, że korzyści zyskującej jednostki terytorialnej są równe stratom tracącej jednostki terytorialnej, a korzyść społeczna jest równa zero. Można mieć co do tego wątpliwości, ponieważ ten rachunek (korzyści – koszty) nie uwzględnia korzyści systemowych, społeczno-gospodarczych ukształtowanych w procesie funkcjonowania delokalizowanego przedsiębiorstwa. Podobna sytuacja występuje w przypadku lokalizacji nowych inwestycji, o których nie decydują wyłącznie walory lokalizacyjne jednostek terytorialnych, ale te dodatkowe korzyści finansowe oferowane inwestorom za wybór danych lokalizacji.

Z jeszcze gorszą sytuacją mamy do czynienia w przypadku gry o sumie ujemnej, ponieważ sukces jednej jednostki terytorialnej jest okupiony nie tylko stratami innej, ale i sztucznie zawyżonymi subsydiami lub obniżeniem standardów ekologicznych i pracowniczych [Turok 2006, s. 84]. Do tej kategorii można zaliczyć również zakup przez inwestora istniejącego przedsiębiorstwa w celu jego likwidacji. W rezultacie zwycięzca może stać się przegranym, gdyż koszty przyznanych inwestorowi dodat-

kowych korzyści finansowych mogą okazać się wyższe od korzyści z lokalizacji danej inwestycji.

Instrumenty konkurencji przynoszące negatywne efekty powinny być eliminowane, wspierać zaś należy konkurencję korzystną nie tylko dla inwestorów, ale i gospodarki i społeczeństwa. Do tej kategorii instrumentów konkurencji zalicza się te, które przynoszą korzyści nie tylko inwestorom, ale i pozostałym podmiotom gospodarczym i społecznym na terenie danej jednostki terytorialnej.

Ogólnie biorąc, wady rynku inwestycyjnego są główną przyczyną negatywnych efektów odbywającej się na nim konkurencji terytorialnej. Przynosi ona jednak zwycięskim jednostkom terytorialnym stosunkowo szybkie efekty, choć niezbyt długotrwałe. To stwarza złudzenie, że wszystkie jednostki terytorialne mogą takie efekty osiągnąć, i wzmacnia konkurencję między nimi. Bardziej perspektywiczne i efektywne jest stosowanie instrumentów twórczych, poprawiających jakość środowiska społeczno-gospodarczego i przyrodniczego, sprzyjającą wzrostowi efektywności prowadzenia działalności gospodarczej i jakości życia w jednostkach terytorialnych.

5. Zakończenie

Rynek inwestycji rzeczowych, na którym odbywa się konkurencja terytorialna, jest obciążony licznymi wadami, a najważniejszą z nich jest niezależność podaży inwestycji od popytu na nie ze strony jednostek terytorialnych. Wskutek tego jest pozbawiony mechanizmu samoczynnie dostosowującego poziom i strukturę podaży inwestycji do popytu na nie, co czyni go rynkiem inwestora, który może nie tylko dokonywać bez ograniczeń wyboru optymalnej lokalizacji dla planowanej inwestycji, ale i formułować dodatkowe wymagania (zwykle finansowe) i od ich spełnienia uzależniać wybór lokalizacji.

Ułomności tego rynku zniekształcają mechanizm konkurencji terytorialnej i czynią ją nieracjonalną, nadmiernie angażującą środki finansowe jednostek terytorialnych w pozyskiwanie inwestorów i przynoszącą negatywne efekty społeczne (gra o sumie zerowej i gra o sumie ujemnej), a inwestorom niezasłużone korzyści.

Istnieją również metody i instrumenty konkurencji pozytywnej, wzbogacające społeczeństwo i gospodarkę, ale ich zastosowanie jest bardziej skomplikowane, wymagające opracowania i konsekwentnego wdrażania strategii nastawionej na rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzrost efektywności gospodarki lokalnej i poprawę jakości życia, a w wyniku tego zwiększenie potencjału konkurencyjności jednostek terytorialnych.

Literatura

- Behrens W., Hawranek P.M. [1993], *Poradnik przygotowania przemysłowych studiów feasibility*, Centrum Informacji Menedżera, Warszawa.
- Blair J.P. [1991], *Urban and Regional Economics*, ed. R.D. Irwin, Homewood-Boston.

- Domański R. [2002], *Gospodarka przestrzenna*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Gorzela G. [2001], *Szanse polskich regionów*, referat na VII Kongres Ekonomistów Polskich, z. 14, PWE, Warszawa.
- Jewtuchowicz A. [2005], *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Porter M.E. [2001], *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa.
- Stoner J.A.E., Freeman R.E., Gilbert D.R. [1999], *Kierowanie*, PWE, Warszawa.
- Taranko T. [2010], *Procesy konkurencyjne a strategie produktowo-rynkowe przedsiębiorstw produkcyjnych*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Trojanek M. [1994], *Oddziaływanie władzy lokalnej na efektywność przedsięwzięć inwestycyjnych*, *Zeszyty Naukowe*, seria II, z. 137, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Turok I. [2006], *Cities, Regions and Competitiveness*, [w:] *Regional Competitiveness*, eds. R. Martin, M. Kitson, P. Tyler, Routledge, London–New York.
- Yip G.S. [1996], *Strategia globalna. Światowa przewaga konkurencyjna*, PWE, Warszawa.
- Zorska A. [1998], *Ku globalizacji?*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.

MARKET DETERMINANTS OF TERRITORIAL COMPETITION IN THE LIGHT OF MATERIAL INVESTMENTS

Summary: The paper analyses the market of material investments to assess its impact on territorial competition and its efficiency. The influence of investment decisions of firms on the branch and spatial structure of this market is also analysed. The analyses show that the investment market has various flaws; it fails to adjust the supply of investment to the demand for it. This failure creates investor's market which distorts mechanism of territorial competition and generates excessive and expensive competition in the form of zero-sum game and negative-sum game. This market is not conducive to creative competition that is beneficial for the economy and society.

Keywords: investment market, territorial competition, territorial unit, mechanism of competition, investor's market.